

SIA "Vides Konsultāciju Birojs"
Ezermalas iela 28, Rīga, LV-1014,
birojs@vkb.lv

Vides pārraudzības valsts birojam
Rūpniecības iela 23, Rīga, LV-1045
vpvb@vpvb.gov.lv

Dabas aizsardzības pārvaldei
Baznīcas iela 7, Sigulda, LV-2150
pasts@daba.gov.lv

03.06.2021.

Par kūdras atradnes "Skudru purvs" ietekmes uz vidi novērtējumu

Atsaucoties uz publiski pieejamo paziņojumu par kūdras atradnē "Skudru purvs" plānotās kūdras ieguves ietekmes uz vidi novērtējuma (turpmāk – IVN) ziņojuma sabiedrisko apspriešanu, Latvijas Botāniķu biedrība, Latvijas Dabas fonds un Latvijas Ornitoloģijas biedrība vēlas izteikt viedokli. Esam iepriekš izvērtējuši arī sākotnējo ietekmes uz vidi novērtējumu par plānoto kūdras ieguvi Skudru purvā un jau izteikuši par to viedokli vēstulē (2019. gada aprīlī). Papildus IVN ziņojuma un tā pielikumu izskatīšanai, 2020. gadā esam apsekojuši purvu dabā, izvērtējot apstākļus, biotopus un sugas savas kompetences ietvaros, kā arī izskatījuši publiski pieejamo informāciju, kas raksturo šo teritoriju.

Izvērtējot IVN ziņojumā ietvertu informāciju, vēlamies uzsvērt, ka **kūdras ieguve plānota cilvēka darbības gandrīz neskartā, labas kvalitātes augstajā purvā. Īstenojot iecerēto kūdras ieguvi, pilnībā tiks iznīcināts labas kvalitātes aktīva augstā purva biotops (Eiropas Savienības (ES) nozīmes prioritārs biotops 7110*) 170,2 ha platībā un 8,9 ha platībā degradēts augstā purva biotops ar labām atjaunošanās izredzēm (ES nozīmes biotops 7120).** Kūdras ieguves ieceres īstenošanas gadījumā neatgriezeniska nelabvēlīga ietekme nosusināšanas un mikroklimata pārmaiņu dēļ tieši skars vismaz 17,4 ha īpaši aizsargājamu, ES prioritāri aizsargājamu mežu biotopu (9010*, 91D0*, 9080*), t. i., tie atrodas tiešā nosusināšanas ietekmes zonā un sagaidāma nelabvēlīga ilgtermiņa neatgriezeniska ietekme uz šiem biotopiem un tajos sastopamajām raksturīgajām un īpaši aizsargājamām sugām, kurām ir būtiski saglabāt mitru augsni un/vai stabilu mikroklimatu. Netieši, t. i., lielākā attālumā no izteiktas nosusināšanas ietekmes zonas, taču ar paredzamu nelabvēlīgu ietekmi uz biotopiem un tiem raksturīgajām, t. sk. īpaši aizsargājamām sugām, atrodas vēl vismaz 19,3 ha citu īpaši aizsargājamu, ES nozīmes mežu biotopu (9010*, 91D0*, 9080*) un viens īpaši aizsargājams zālāju biotopu veids (6410). Plānotā darbība var potenciāli negatīvi ietekmēt arī posmu no

tekošu saldūdeņu biotopa 3260 Riežupē, kuras krastos esošo biotopu saglabāšanai izveidots valsts nozīmes dabas parks tikai 2 km attālumā no kūdras atradnes “Skudru purvs”.

Atbilstoši IVN ziņojumā ietvertajai informācijai, kūdras ieguves īstenošanas gadījumā tiks nelabvēlīgi un neatgriezeniski ietekmētas vismaz divas īpaši aizsargājamas vai Latvijā retas vaskulāro augu sugas (ciņu mazmeldrs *Trichophorum cespitosum*, krāsu zeltlape *Serratula tinctoria*), piecas sūnu sugas (Hellera ķīļlape *Anastrophyllum hellerianum*, trejdaivu bacānija *Bazzania trilobata*, gludkausiņa jungermannija *Jungermannia leiantha*, kailā apaļlape *Odontoschisma denudatum*, zilganā baltsamtīte *Leucobryum glaucum*), viena ķērpju suga (Norvēģijas kladonija *Cladonia norvegica*), trīs sēņu sugas (iedzeltenā diplomitopore *Diplomitoporus flavescens*, zeltainā krokaine *Pseudomerulius aureus*, rindu flēbija *Phlebia serialis*) un potenciāli negatīvi ietekmētas vēl vairākas sugas. Ja arī iespējama šo sugu populāciju nelielu daļu saglabāšanās purva malās kūdras ieguves laikā, ilgtermiņā tas rada lokālas izmiršanas risku, t. i., neatgriezenisku negatīvu ietekmi, tai skaitā uz sugu izplatību un atradņu savienotību (konektivitāti).

Skudru purvs un tam piegulošā mežu josla ir nozīmīga vairāku īpaši aizsargājamo putnu sugu ligzdošanai (piemēram, apodziņam *Glaucidium passerinum*, melnajai dzilnai *Dryocopus martius*, dzērvei *Grus grus*, mežzirbei *Tetrastes bonasia*, iespējama arī citu īpaši aizsargājamo putnu sugu ligzdošana: dzeltenais tārtiņš *Pluvialis apricaria*, mazais mušķērājs *Ficedula parva*, ķīķis *Pernis apivorus*, mazais ērglis *Clanga pomarina*, vakarlēpis *Caprimulgus europaeus*, lielā čakste *Lanius excubitor*). Pretēji IVN iekļautajai informācijai, Skudru purvā 2020. gadā ir konstatēta arī rubeņa *Lyrurus tetrrix* klātbūtne un darbības pēdas (Dabasdati.lv, G. Grandāna novērojumi 15.02.2020., kas IVN ziņojumā nav vērtēti). Kūdras ieguves rezultātā paredzama šo sugu izzušana no teritorijas, samazinoties dzīvotņu platībai un pieejamībai reģionālā mērogā. Laikā no 2016. līdz 2021. gadam purva teritorijā un tās tuvākajā apkārtnē dažādi novērotāji konstatējuši vairāk nekā 80 putnu sugas, ieskaitot Latvijā bieži sastopamus meža un lauka putnus, kas norāda uz teritorijas nozīmību ornitofaunas daudzveidības uzturēšanā.

Uzsveram, ka šādas atziņas veido vairāku sertificētu ekspertu veiktās izpētes dabā, gan sākotnējā ietekmes uz vidi novērtējuma, gan IVN ziņojuma sagatavošanas laikā. Vairāku dažādas specializācijas ekspertu sniegtajos atzinumos liecina, ka teritorija ir bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai nozīmīga, un purva nosusināšana un kūdras ieguve radīs neatgriezenisku zaudējumu dabai. Teritorija ir reģionālā mērogā nozīmīga gan ES nozīmes biotopu (tostarp prioritāru), gan daudzu īpaši aizsargājamo vairāku organismu grupu sugu saglabāšanai. Šajā gadījumā **kūdras ieguve paredzēta reģionā ar mazu augsto un cita tipa purvu īpatsvaru**. Purvi Kurzemē aizņem nelielas platības, taču ainavas mērogā tie ir ļoti nozīmīgi elementi bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā un ekoloģisko funkciju nodrošināšanā (mitrums, lokālā klimata regulēšanā, unikālas sugu dzīvotnes utt.), un katrs no tiem ir vērtība pats par sevi ar unikālu hidroloģisko režīmu, veidošanās vēsturi, sugu kompleksu. **Katra dabiska un maz ietekmēta purva iznīcināšana Rietumlatvijā vērā ņemami samazina kopējo reģiona purvu biotopu platību un palielina dabisko biotopu, tostarp augsto purvu, fragmentāciju, līdz ar to radot arī lokālas izmiršanas risku daudzām šo biotopu speciālistu sugām.**

Plānotā kūdras ieguve nav savienojama ar purva ekosistēmas, tās dabisko funkciju un purvā sastopamo sugu, īpaši šauras ekoloģiskās pielāgotības sugu, pastāvēšanu. Turklāt nepastāv alternatīvas kūdras ieguves un purva ekosistēmas saglabāšanai. Alternatīvas, kā norādīts arī IVN ziņojumā, iespējamas tikai attiecībā uz kūdras transportēšanu, ūdens novadīšanu un rekultivāciju. **Renaturalizācija IVN ziņojumā minēta kā Skudru purvam piemērots rekultivācijas veids pēc kūdras ieguves pabeigšanas, taču tā nekādā ziņā nevar**

atsvērt gandrīz 180 ha mazskarta augstā purva, ES prioritāri aizsargājama, biotopa zaudējumu, jo purva ekosistēmas atjaunošanās noris ievērojami lēnāk nekā, piemēram, mežu atjaunošanās. Pat ja tā notiktu, process aizņemtu ļoti ilgu laiku, kas mērāms vismaz vairākos simtos vai pat tūkstošos gadu, un nav zināms, kā arī precīzi nav iespējams prognozēt, kādā mērā purva ekosistēma un tai raksturīgo sugu kopums spēs atjaunoties.

Izvērtējot iespējamus ieguvumus un zaudējumus, **paredzams tikai vidēja termiņa ekonomisks ieguvums no plānotās kūdras ieguves**, kas diez vai dos vērā ņemamu pienesumu kopīgās sabiedrības interesēs, un pēc resursa izbeigšanās paliks degradēta vide ar zaudētām unikālām dabas vērtībām. Īsā laikā tiks zaudēta vairāku gadu tūkstošu laikā izveidojusies ekosistēma, kas sabiedrībai kopumā sniedz būtiskus ekosistēmas pakalpojumus, tostarp klimata, mikroklimate un hidroloģiskā režīma regulēšanu, bioloģiskās daudzveidības uzturēšanu un vides izziņas un rekreācijas iespējas.

Gan Skudru purvs, gan daži citi šī reģiona purvi ir nozīmīgas ogošanas un atpūtas vietas vietējiem iedzīvotājiem, kuri, uzsākot kūdras ieguvi, šīs iespējas zaudēs. Pārrēķinot nākotnē, t. i., vairāku simtu gadu vai pat vēl ilgākā laikā, šīs funkcijas pilnvērtīgā apmērā nav iespējams atjaunot. Ņemot vērā nelielo purvu īpatsvaru Rietumlatvijā, katrs dabisks un maz ietekmēts augstais purvs, tostarp Skudru purvs, ir saglabājams sabiedrības un dabas aizsardzības interesēs.

Vēlamies uzsvērt, ka šajā gadījumā, vērtējot paredzamos ekonomiskos, sociālos un vides ieguvumus un zaudējumus, ekosistēmas un īpaši aizsargājamo sugu dzīvotņu zaudējums pārsniedz ieguvumus, jo ir **neatgriezenisks un ar ilgtermiņa ietekmi uz dažādiem vides komponentiem.** Skudru purva kūdras ieguves īstenošanas gadījumā **ieguvumi nav samērojami ar zaudējumu.** Tie nav nepieciešami neatliekamai sabiedrības vajadzību apmierināšanai.

Apzināties un savā vērtējumā ņemam vērā, ka kūdras ieguves pārtraukšana šajā apvidū samazinās ienākumus un darbavietu pieejamību (respektīvi, radīs negatīvu ekonomisku un sociālu ietekmi). Tomēr tās nav visas sabiedrības neatliekamas vajadzības, kuru vārdā ir pieļaujama gandrīz neskarta purva un nozīmīgu īpaši aizsargājamo sugu dzīvotņu neatgriezeniska iznīcināšana. Kūdras ieguves nozares specifika ir jāreģistrē, ka resursi iepriekš izmērāmā un aprēķināmā laika posmā beidzas un darbība ir jāpārtrauc vai jāpārceļ citur, uz teritorijām ar būtiski mazāku ietekmi uz vidi.

Plānotā darbība ir **klajā pretrunā ar ES Zaļā kursa nostādnēm**, kas paredz ES, tostarp Latvijas kā ES dalībvalsts, virzību uz ekonomiku, kas rada iespējami mazas siltumnīcefekta gāzu emisijas. **ES Bioloģiskās daudzveidības stratēģija 2030**, kas tiešā veidā jāņem vērā arī Latvijā, nosaka, ka “nozīmīgas oglekli uzkrājošas ekosistēmas, tādas kā purvi, zālāji, mitrāji [...] stingri jāaizsargā [...]”. Stratēģija paredz arī dalībvalstu un ES kopējo atbildību par kūdrāju ekosistēmu kā klimatam un bioloģiskajai daudzveidībai nozīmīgu teritoriju saglabāšanu, stigras aizsardzību un atjaunošanu. **Kūdras ieguve neskartos purvos vērtējama kā šīs kopējās ES nostājas un ilgtermiņa principu pilnīga ignorēšana.** Nav pieļaujams, ka, kamēr dabas aizsardzības jomā tiek ieguldītas pūles finansējuma piesaistē no ES finanšu instrumentiem un Latvijas valsts budžeta degradētu purvu ekosistēmu atjaunošanai, vienlaikus tiek atļauta gandrīz neskarta purva izstrāde! Sekojot tendencēm ne tikai Eiropā, bet visā pasaulē, Latvijai būtu jāvērtē iespējas aizvietot kūdras ar videi draudzīgākiem substrātiem. Jau šobrīd daudzās valstīs tiek ievērots kūdras boikots mazdārziņu un vismaz neliela mēroga lauksaimniecības darbībām, lai nodrošinātu mitrāju ilgtspējīgu saglabāšanu reģionos, kuros tās vēl ir saglabājušās dabiskā stāvoklī.

Tāpēc paužam neizpratni, kāpēc vispār tālāk jāvērtē kūdras ieguves iespējas Latvijas valstij piederoša zemē, kas atrodas AS “Latvijas valsts meži” apsaimniekošanā, ja jau pēc sākotnējā ietekmes uz vidi novērtējuma uzņēmuma ekspertu atzinumos bija nepārprotami norādīts, ka teritorija ir dabas daudzveidībai nozīmīga un vērtīga. Mūsaprāt, tas ir klajā pretrunā ar AS “Latvijas valsts meži” kā zemes apsaimniekotāja publiski pausto “pašvērtējumu” kā uzņēmumam, kas purvu teritorijās “darbā iegulda enerģiju un zināšanas, izstrādājot arvien labākas metodes un praksi zemes resursu apsaimniekošanā un dabas aizsardzībā, tādējādi rūpējoties, lai tautsaimniecības ietvaros valstī kūdras resursu izmantošana ir racionāla, videi draudzīga un ilgtspējīga, balansā ar dabas daudzveidību un purvu resursu saglabāšanu” (citēts no uzņēmuma interneta mājaslapas). Uzskatām, ka šajā gadījumā, samērojot ieguvumus ar zaudējumiem, Skudru purva iznomāšana kūdras ieguvei ir nepārprotamā pretrunā ar ilgtspēju un dabas vides saglabāšanu.

Kūdras ieguves iecere Skudru purvā ir **pretrunā arī ar Latvijas Kūdras ilgtspējīgas izmantošanas pamatnostādņem 2020.–2030. gadam**, kas nosaka, ka “**jaunu licenču laukumu noteikšanas gadījumā pēc iespējas jāizvairās no neskartu kūdras purvu apgūšanas, vispirms izvērtējot iespēju veikt kūdras ieguvi (ja pēc ģeoloģiskās izpētes datiem tas ir racionāli iespējams) “vēsturiskajās” kūdras ieguves vietās.** Tāpat, plānojot jaunas kūdras ieguves platības un izvērtējot tos purvus, kuros iespējama kūdras ieguve nākotnē, svarīga Natura 2000 tīkla konektivitāte, lai saglabātos neskarti purvi arī ārpus Natura 2000 tīkla, caur kuriem iespējama augstiem purviem raksturīgo sugu pārvietošanās.”

Izvērtējot IVN ziņojumā un tā pielikumos ietvertu informāciju, kā arī citus publiski pieejamos datus par augsto un cita veida purvu biotopu izplatību Latvijā un atsevišķi Rietumlatvijā, uzskatām, ka **Skudru purvs un tam piegulošie aizsargājami mežu biotopi ir reģionālā mērogā nozīmīga teritorija, kas ir pelnījusi Natura 2000 teritorijas statusu, lai pasargātu to no līdzīgām saimnieciskās darbības iecerēm nākotnē.** Tas ir ļoti būtiski konektivitātes nodrošināšanai, kā arī šim purvam ir būtiska loma dažādu neaizstājamu ekosistēmu pakalpojumu sniegšanā. Iegūstot Natura 2000 teritorijas statusu, būtu arī relatīvi vienkāršāk piesaistīt līdzekļus purva daļēji nosusinātās daļas atjaunošanai, t. i., grāvju darbības likvidēšanai, tos aizberot vai aizsprostojot.

Ar cieņu

Pēteris Evarts-Bunders
Latvijas Botāniķu biedrības valdes priekšsēdētājs

Ģirts Strazdiņš
Latvijas Dabas fonda valdes loceklis, direktors

Viesturs Ķerus
Latvijas Ornitoloģijas biedrība, valdes priekšsēdētājs

ŠIS DOKUMENTS IR ELEKTRONISKI PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN
SATUR LAIKA ZĪMOGU